

Ensiapuohjeita koiralle ja kissalle

Eläinlääkäriasema Reviiri
Pispalan valtatie 91
33270 Tampere
puh 010 6666 777
www.reviiri.info
www.facebook.com/reviiri

Koiran ja kissan ensiapu

Lämpöhalvaus

Oireina havaitaan nopea hengitys, läähätys, kuolaaminen, levottomuus, ripuli, oksentelu ja tajunnan tason heikkeneminen.

Ensiapu. Nopea hoito on välttämätöntä, sillä lämpöhalvaus johtaa helposti aivovaurioon ja jopa kuolemaan. Ensiapuna lemmikkiä suihkutellaan viileällä (ei kylmällä) vedellä pitkään (20–30 min ajan) tai eläin laitetaan vesisaaviin, järveen, ojaan. Valele vedellä myös päätä ja mahan alta. Ensiavun jälkeen toimita lemmikkisi eläinlääkäriin. Muista, että auton sisälämpötila kohoaa nopeasti erittäin korkeaksi aurinkoisella ilmalla, vaikka ikkunat olisivatkin auki. Älä jätä lemmikkiäsi ikinä kuumaan autoon tai kytkettyä niin, ettei se pääse varjoon! Muistathan, että aurinko liikkuu päivän aikana. Vaikka jätät auton varjoon, voi tullessa aurinko porottaa jo kuumasti.

Kyyn purema

Kyykäärmeet heräävät horroksesta huhti-toukokuussa, jopa satoja kytitä talvehtii samassa kolossa. Kyy viihtyy samoilla seuduilla eikä kulje paria kilometriä kauemmaksi talvehtimispaikastaan. Joka toinen vuosi syyskesällä naaras synnyttää kymmenkunta elävää poikasta, jotka heti erittävät myrkkyä. Kyy on vaikea yltää yli 10–15 cm korkeuteen. Epäillään, että nuorten kyiden myrkky olisi voimakkaampaa.

Oireet. Puremakohdassa on usein selvästi nähtävissä kaksi 3-4 mm:n etäisyydellä toisistaan olevaa neulanpistomaista reikää, hampaitaan vaihtavan puremassa on 3 reikää. On tavallista, ettei puremajälkiä löydetä. Puremakohta turpoaa muutamassa kymmenessä minuutissa. Kaikki puremat eivät johda myrkyä ruiskuttamiseen tai määrä on olematon, noin 30 % puremista on ns. kuivia. Oireiden vakavuuteen vaikuttavat lemmikin herkkyys, koko, ikä, yleiskunto, pureman sijainti ja myrkyä määrä. Tyypillisenä oireena havaitaan etenevä turvotus ja kipu purema-alueella. Systeemioireet (apaattisuus, vaaleat limakalvot, pahoinvointi, kuolaaminen, oksentelu, pinnallinen nopea hengitys, tajunnan tason heikentyminen) voivat kehittyä nopeasti, jopa alle tunnissa. Kyy myrkky vaikuttaa verenkiertoelimistöön ja hyytymisjärjestelmään. Kuolleisuus kyynpuremissa on noin 5 %.

Ensiapuna rauhoita eläin ja pidä se paikallaan. Liikkumista tulee välttää, kanna lemmikki tai taluta iso koira rauhallista vauhtia. Älä koske puremakohtaan. Poppakonstit, myrkyä sokeripalaan imeyttäminen ja viiltelyt, ovat tehottomia ja aiheuttavat mahdollisesti tulehduksia. Kyytabletti? -hyötyjä tai haittoja ensihoidossa ei ole osoitettu (humaanipuolella 2003 julkaistussa artikkelissa n. 40–50 % ”purruista” oli saanut ensihoitona kyypakkauksen, suonensisäisesti kortikosteroidia ja antibioottia ilman mitään tehollista vaikutusta). Puremakohta tulisi pitää kehoon nähden mahdollisimman alhaalla. Älä anna mitään syötävää tai juotavaa (myrkky aiheuttaa pahoinvointia). Älä anna kipulääkettä (saattaa pahentaa uhkaavaa munuaisvauriota). **Kyynpuremat vaativat aina tehohoitoa eläinlääkäriin luona.** Ensisijainen hoito kyynpuremissa on aina suonensisäinen nesteytys verenpaineen ja munuaisten normaalin toiminnan ylläpitämiseksi. Jatkossakin on erityisen tärkeää seurata kotona, että lemmikkisi juo ja pissaa. Nesteytyksen jälkeen myös lemmikin hengitystä tulee tarkkailla, koska myrkky aiheuttaa kudostuhoa solutasolla, mistä johtuen neste siirtyy helposti verenkierrosta keuhkoihin aiheuttaen keuhkopöhön.

Pistiäisten (ampainen, mehiläinen, kimalainen) pistot

Oireina havaitaan äkillinen, voimakas kipu ja turvotus pistokohdassa. Pistokset voivat aiheuttaa myös voimakkaan allergisen reaktion, joka saattaa johtaa jopa shokkiin (anafylaktinen shokki).

Ensiapuna voi kokeilla pinseteillä poistaa piikin. Paikallisreaktion ensihoitona on pistokohdan viilentäminen turvotuksen hillitsemiseksi ja antiseptisellä aineella puhdistaminen. Ensiapuna voidaan myös antaa kyytabletteja (1 tabletti/10 kg). Jos pistosta seuraa voimakas reaktio, tulee ensiavun jälkeen ottaa yhteys eläinlääkäriin.

Punkit

Punkteja esiintyy maassamme kaikkialla Oulu-Joensuu linjan eteläpuolella. Puresmat aiheuttavat paikallisia tulehdusreaktioita, mutta osa punkeista levittää myös sairauksia kuten bakteerin aiheuttamaa borreliosia (Lymen tauti) ja ehrlichioosia (anaplasmoosi) sekä viruksen aiheuttamaa puutiaisaivokuumetta (Tick Borne Encephalitis). Ulospäin punkista ei voi sanoa, onko se infektoitunut.

Oireina punkin välittämässä sairauksissa havaitaan epäspesifisiä yleisoreita mm. laihtumista, oksentelua, ripulia, väsymystä, kuumetta, niveltulehduksia ja liikuntahäiriötä. Koirilla borreliosissa ei punkinpureman ympärille tule ihmisille tyypillistä punaista rengasta.

Ensiapu. Poista punkki tarttumalla punkkia joko punkkipinseteillä tai kynsin mahdollisimman läheltä ihoa ja varovasti ruuvaamalla vedä se pois. Laita antiseptistä puhdistusainetta puremakohtaan punkin poiston jälkeen. Jos liikut lemmikkisi kanssa ympäristössä, jossa esiintyy punkkeja, tulee iltaisin tehdä huolellinen punkkitarkastus ja irrottaa kiinnittyneet punkit välittömästi. Lemmikki kannattaa suojata punkkitartunnalta käyttämällä punkkilääkkeitä. Lisätietoa punkeista ja niiden levittämistä sairauksista sivuilta www.punkki.net.

Haavat

Ensiapu:

- 1) Verenvuodon tyrehtytys. Nosta vuotava raaja ylös ja tyrehtytä vuoto painamalla haavaa esim. puhtaalla haavasiteellä. Älä käytä pumpulia tai muuta nukkaavaa tai helposti haavaan tarttuvaa materiaalia. Tarvittaessa voi käyttää lisäksi myös kylmää verenvuodon tyrehtyttämiseen.
- 2) Haavan puhdistus juoksevan veden alla ja/tai antiseptisellä aineella esim. laimennetulla Betadinel-la (laimennus veteen teen väriseksi, suhde noin 1:10), jotta saadaan kaikki mahdolliset epäpuhtaudet pois haavasta. Tarkista, onko haavassa vieraita esineitä, lasia, hiekkaa tms.
- 3) Haavasiteen teko. Haavan päälle haavaan tarttumaton haavaside ja päälle Fixomull-haavateippiä.
- 4) Tassusiteen teko-ohje. Haavan päälle laitetaan haavaan tarttumaton haavaside. Tee Fixomull-teipistä kaksipuoliset jarruteipit (nämä tassusiteen tärkein osa). Runsaasti kipsinalussidettä pehmusteeksi ja erikseen varpaiden väliin suikaleet, etteivät varpaat hierry toisiaan vasten. Seuraavaksi tassun ympärille joustava sideharso. Päälle vielä suojaksi tassu kiedotaan kokonaan itseliimautuvaan tukisiteeseen: Fortelast tai VetFlex. Side on hyvä kiinnittää vielä yläreunoista eläimen karvoihin. Side ei saa olla liian löysä, ettei se tipahda pois, muttei myöskään liian kireä.

Ensiavun jälkeen ota yhteys eläinlääkäriin. Jos haava vaatii ompelua, paras tulos saadaan, kun haava ommellaan mahdollisimman pian. Puresmahaavat tulehtuvat pääsääntöisesti suussa olevien bakteerien takia.

Silmän ja silmäluomen vammat

Käy aina näyttämässä eläinlääkärille kaikki silmävammat, koska niiden seurauksena voi olla näön menetys. Älä koskaan laita silmään mitään silmätippoja ennen eläinlääkärin tutkimusta!

Ensiapuna silmä puhdistetaan keitetyllä ja jäädytetyllä vedellä sekä estetään silmän raapiminen. Jos silmässä havaitaan jokin vierasesine, voidaan sitä kokeilla poistaa huuhtelemalla, mutta muuten ei tule yrittää poistaa vierasesinettä. Jos silmiin roiskuu kemikaaleja, ensiapuna huuhtelu juoksevalla vedellä 15–20 min ajan.

Kynnen repeämät

Kynnen repeämät ovat yleisiä ongelmia, jotka kannattaa pääsääntöisesti käydä näyttämässä eläinlääkärille.

Ensiapuna varpaan puhdistus desinfioivalla puhdistusaineella ja tassuside. Hoitamattomana tulehdus saattaa levitä koko varpaaseen. Hoitona eläinlääkäri poistaa rauhoituksessa kynnen sarveisosan ja kotona jatketaan päivittäisiä puhdisteluja sekä tarvittaessa antibioottikuuria.

Myrkytykset

Selvitä, jos mahdollista, mille myrkyille ja kuinka lemmikki on altistunut (syönyt, saanut iholle tai hengittänyt), milloin ja kuinka paljon koira on saanut myrkkyyä sekä eläimen yleistila (yleiskunto, limakalvojen väri, tajunnan taso).

Ensiapu. Eläintä ei tule oksettaa, jos et tiedä, mitä se on nauttinut. Tarvittaessa kotona oksennuttaminen onnistuu kotona parhaiten 3 % vetyperoksidiliuoksella (ei sovi kissalle), annos koiralle 2 ml/kg ja annos voidaan toistaa 15 min kuluttua. Oksennuttamista ei tule tehdä suolalla mahdollisen natrium-myrkytyksen takia. Suolamyrkytyksen oireita ovat: heikotus, oksentelu, kouristukset, nopeutunut sydämen syke, neurologiset oireet, kooma ja kuolema. Lääkehiili on pääsääntöisesti erittäin hyvä ensiapu myrkytystapauksissa. Lääkehiilen (esim. Carbomix-rakeet) annos koiralle ja kissalle on 1 g/kg. Jos myrky on joutunut hengitysteihin, vie eläin raikkaaseen ulkoilmaan. Huuhtele silmiin, iholle tai suuhun joutunut myrky välittömästi pois runsaalla vedellä.

Rotanmyrkyt

Nykyiset rotanmyrkyt aiheuttavat oireita jo pienillä annoksilla ja vaikuttavat pitkään. Myrkytyksen voi saada myös syötyään rotanmyrkkyyä kuolleen hiiren tai rotan.

Oireet saattavat näkyä vasta usean päivän kuluttua myrkyä syömisestä ja voivat olla hyvin erilaisia: apaattisuus, yskä, vaikeutunut hengittäminen, heikkous, neurologiset oireet, äkkikuolema. Verenpuodot voivat näkyä ulospäin esim. mustelmina, verenpurkaumina silmissä, verisenä ripulina/oksennuksena tai verenvuodot voivat olla sisäisiä.

Ensiapuna välitön oksennuttaminen (jos syömisestä on kulunut alle 1 h, annetaan 3 % vetyperoksidiliuosta 2 ml/kg, annos voidaan toistaa 15 min kuluttua) sekä sen jälkeen lääkehiilen anto (annos 1 g/kg, esim. Carbomix-rakeet) ja yhteys eläinlääkäriin.

Suklaamyrkytys

Oireita aiheuttavat kaakaon sisältämät aineet mm. teobromiini ja kofeiini. Koiralle myrkyllinen annos teobromiinia on 100–250 mg/kg.

- Maitosuklaalevy (250 g) sisältää 125 mg teobromiinia. Koiran tulisi syödä levy/kg, jotta ilmenee oireita.
- Tumma suklaa sisältää teobromiinia 1,5 mg/g. Koiran tulee syödä noin 100 g/kg oirehtiakseen.
- Taloussuklaa sisältää teobromiinia 4 mg/g. suklaata Koiran tulisi syödä 25 g/kg eli levy/10 kg, jotta ilmenisi oireita.

Oireet voivat alkaa viiveellä vasta 2-3 vrk:n kuluttua. Oireina havaitaan verinen oksennus, ripuli, mahakivut, levottomuus, virtsan tiputtelu, lihasnykäykset, kouristelu, hengityslama ja sydänpysähdys.

Ensiapuna koira tulee oksennuttaa, jos syömisestä on kulunut alle 1 h (kotona annetaan 3 % vetyperoksidiliuosta 2 ml/kg, annos voidaan toistaa 15 min kuluttua) ja/tai koiralle annetaan lääkehiiltä (annos 1 g/kg, esim. Carbomix-rakeet). Lääkehiiltä annettaessa tulee huolehtia riittävästä nesteytyksestä. Ensiavun jälkeen tulee ottaa yhteys eläinlääkäriin.

Ksylitolimyrkytys

Ksylitoli aiheuttaa voimakkaan insuliinin erittymisen ja siten liian alhaiseen veren sokeritason. Veren sokeritaso voi laskea 30 minuutissa vaarallisen alhaiseksi ja jopa 1 purkkatyyny/10 kg voi aiheuttaa oireita.

Oireina havaitaan oksentelua, väsymystä, tärinää, kouristelua, shokki, kooma ja kuolema.

Ensiapuna koira tulee välittömästi oksennuttaa, mikäli syömisestä on kulunut alle 1 h (kotona annetaan 3 % vetyperoksidiliuosta 2 ml/kg, annos voidaan toistaa 15 min kuluttua) ja/tai koiralle annetaan lääkehiiltä (esim. 1 g/kg, esim. Carbomix-rakeet). Alhaisen veren sokeritason vuoksi koiralle tulee antaa ensiapuna hunajaa tai sokerivettä ikeniin ja syöttää ruokaa. Ensiavun jälkeen ota yhteys eläinlääkäriin. Ksylitolimyrkytyksiin voi liittyä myös akuutti maksavaurio.

Shokki

Shokki on verenkierron vakava häiriötila, jossa veren määrä on riittämätön tai verenkierto on heikentynyt. Solut eivät saa riittävästi happea ja ravinteita eikä kuona-aineita ja hiilidioksidia saada poistettua soluista. Taustalla olevia syitä voivat olla esim. massiivinen verenvuoto, palovammat, lämpöhalvaus, anafylaktiset yliherkkyysoireet, voimakas kipu, sydämen toimintahäiriöt ja verenmyrkytys.

Oireet. Shokkipotilas on velto, pulssi on kohonnut, limakalvot ovat vaaleat ja raajat viileät.

Ensiapu. Eläin tulee asettaa oikealle kyljelle, kaula suoraksi ojennettuna ja takapäähän hiukan koholle. Eläimen kieli vedetään ulos ja tarkistetaan, että hengitystiet ovat auki. Tukokset sijaitsevat usein nielussa, joten katso aina nieluun. Jos havaitset tukoksen, voit yrittää roikottaa takajaloista pientä koiraa/kissaa tai nostaa isompaa koiraa takajaloista ylös ja läimäyttää selkään viisi kertaa lapaluiden väliin. Kokeile myös Heimlichin otetta, jos muut keinot eivät auta: paina voimakkaasti ja äkillisesti vatsaa, jolloin keuhkot ja hengitystiet tyhjäntyvät ja vieras esine lennähtää ulos paineen vaikutuksesta. Pidä shokkieläin lämpimänä ja tyrehdytä massiiviset ulkoiset verenvuodot. Shokki on erittäin hengenvaarallinen tila ja lemmikki on välittömästi vietävä eläinlääkärille.

Elvytys. Jos syke tuntuu, mutta eläin ei hengitä, aloitetaan **tekohengitys**. Tarkista aina ensin, että ilmatiet ovat auki. Eläimen suu suljetaan ja puhalletaan sieraimien kautta 10–12 puhallusta minuutissa. Jos sydän on pysähtynyt, aloitetaan **sydänhieronta**. Lemmikin sydämen sykkeen tuntee parhaiten eläimen maassa oikealla kyljellään painamalla kämmen vasemman kyynärnivelen taakse rintakehän päälle. Eläin asetetaan oikealle kyljelleen. Pienellä eläimellä (< 7 kg) laitetaan sormet sydämen kohdalle rintakehän molemmin puolin ja suuremmilla lemmikeillä kämmenet laitetaan päällekkäin vasemman kyynärnivelen taakse rintakehän päälle korkeimmalle kohdalle. Aloitetaan tasaiset painallukset; koiralla 100–120 kertaa/min ja kissalla 120–140 kertaa/min. Sydänhieronnessa ei saa pitää taukoja. Jos sekä hengitys että sydän ovat pysähtyneet ja lemmikkiä elvyttää vain yksi henkilö, tulisi antaa 30 painallusta ja 2 puhallusta vuorotellen jatkuvasti, kunnes lemmikki saadaan eläinlääkärin hoitoon. Nykysuosituksena sydänhieron- ta menee tekohengityksen edelle, jotta verenkierrossa jäljellä oleva happi saadaan pumpattua aivoihin.

Ripuli ja oksentelu

Useat syyt voivat aiheuttaa koiralle ja kissalle äkillistä tai pitkäaikaisempaa ripulia ja oksentelua. Elimellisten vikojen ja sairauksien lisäksi oireilua voivat aiheuttaa esim. ruokavalion muutokset, pilaantunut tai epäsopiva ruoka, vierasesineet, sisäloiset, bakteeri- tai virusperäiset tulehdukset, stressi jne.

Ensiapuna kotona annetaan pieniä annoksia useasti (alkuun enintään ruokalusikallinen kerrallaan) vettä ja suolistoystävällistä ruokaa esimerkiksi Royal Canin Intestinal, Specific CID digestive support tai Hill's i/d. Vaihtoehtoisesti voidaan syöttää myös neutraalia kotiruokaa; kuten erittäin kypsäksi keitettyä riisiä, keitettyä seitä/kanaa, piimää tai raejuustoa. Kun oksentelua ei enää esiinny, voidaan annoksia hieman suurentaa ja harventaa. Kun oireilu (oksentelu, ripuli, ruokahaluttomuus) selvästi helpottaa, voidaan asteittain pikku hiljaa siirtyä takaisin lemmikin normaaliin omaan ruokaan. Yleinen virhe kotihoidossa on, että normaaliruokaan siirrytään liian nopeasti ja äkillisesti. Tukihoitona voidaan kotona antaa NutriPlus-ravintolisägeeliä, hyvin sulavaa ja runsaasti energiaa sisältävää erikoisruokaa (Royal Canin Recovery, Hill's a/d) sekä veteen lisättäviä elektrolyyttijauheita (Rehydration Support, Nutrisal). Koiran ja kissan päivittäinen nestetarve on vähintään 60–70 ml/kg. Jos oireet eivät helpota tai pahenevat, tulee ottaa yhteys eläinlääkäriin. Yhteyttä tulee ottaa myös silloin, kun uloste muuttuu mustaksi tai ulosteessa/oksentelussa on merkittävästi verta (pieni määrä kirkasta verta ulosteessa on melko tavallista ripuloivalta eläimellä, eikä siitä tarvitse huolestua). Samoin ottakaa yhteyttä myös, jos lemmikki on väsynyt, ei juo itse tai vaikuttaa kuivuneelta. Kuivumisen merkkejä ovat ihon jääminen poimulle, kun ihoa nostaa selän päältä. Normaalisti iho palautuu nopeasti ja kimmoisasti sileäksi. Kuivuneen eläimen limakalvot ovat myös kuivat ja silmät voivat näyttää olevan kuopalla.

Venähdykset, revähdykset ja ruhjevammat.

Oireina havaitaan kipua, turvotus, mustelmat, virheasento ja ontuminen.

Tehokas ensiapu on nopeasti annettu kolmen k:n hoito: kylmä, kohoasento ja kompressio eli puristus.

- 1) Kylmä. Hoidettavalle alueelle painetaan kylmäpussi, lunta tai mitä tahansa kylmää. Karvattomalle tai vähäkarvaiselle lemmikille tulee laittaa kylmäpussin ja ihon väliin ohut pyyheliina tai muu vastaava. Kylmähoitoa tulee jatkaa riittävän kauan vähintään 20 minuuttia kerrallaan ja se uusitaan vuorokauden aikana 1-2 tunnin välein. Kylmähoito lievittää kipua ja turvotusta, koska sen vähentää veren virtausta trauma-alueelle. Tarvittaessa kylmäpussi voidaan sitoa paikoilleen joustavan tukisiteen (VetFlex) avulla.

2) Vammakohdan kohoasento vähentää sisäistä verenvuotoa, kun verenpaine verisuonistossa pienenee.

3) Kompressio. Kimmoisa, tukeva side sopii vamma-alueen tukemiseen.

Ensiavun jälkeen ota yhteys eläinlääkäriin.

Lemmikin ensiapupakkaus:

- tassusidepakkaus (teippi, haavaside, jarruteippi, kipsinalusvanu, joustava sideharso, tukiside: esim. Coban, VetFlex)
- saksat
- kuumemittari
- 3 % vetyperoksidi-liuos, antiseptinen puhdistusaine ja oksennuttamiseen
- punkkipihdit tai -rauta
- kylmäpussi
- hanskapari
- lääkehiili esim. Carbomix-rakeet (lääke)